

CO JE TO ZLOČIN?

DIVIŠOVÁ VENDULA
KRIMINOLOGIE A
KRIMINÁLNÍ POLITIKA
30. 9. 2015

KRIMINOLOGIE

- nauka o kriminalitě, postupně rozšiřování záběru
 - pachatel (*klinická kriminologie*)
 - oběť (*viktimologie*)
 - příčiny kriminality (*kriminální etiologie*)
 - popis kriminality, i latentní (*kriminální fenomenologie*)
 - (sociální) kontrola kriminality (součástí i *penologie*)
- *vědy o kriminalitě (zločinnosti), o jejích pachatelích a obětech a o její kontrole*
- právní vědy o kriminalitě x neprávní

KONTROLA KRIMINALITY

- prevence (profylaxe)
- trestní represe
- neformální x formální kontrola

filozofická ospravedlnění trestu

- *odstrašení* (deterrence)
- *odplata* (retribution, retaliation)
- *restituce* a *rehabilitace* (restitution/rehabilitation)

ZÁKLADNÍ POJMY POPISUJÍCÍ KRIMINALITU

stav kriminality:

- rozsah kriminality
- úroveň (intenzita) kriminality - indexy (čistý x hrubý)
- struktura kriminality
- tíže kriminality
- dynamika kriminality
- kriminalita – skutečná x registrovaná x latentní

KRIMINALITA X (SOCIÁLNÍ) DEVIACE A PATOLOGIE

- *sociální patologie* – nezdravé, nežádoucí společenské jevy
- *sociální deviace* – ne nutně patologické jevy
- není konformní vůči společenské normě akceptované většinou populací
- pozitivní x negativní
- kontrola kriminality → kontrola (+ kriminalizace) deviace?
(např. A. Tsoukala)

CO JE TO ZLOČIN?

- kdo má moc definovat?
- jakými procesy se tato tvrzení uchytí?
- komu může (definice) sloužit?
- jaké to může mít důsledky?

- neexistuje konsensus, různá pojetí (i vzájemně se vylučující)
 - variace dle historického období / jurisdikce / ideologie
- Garofalo – *delicta mala per se x mere prohibita*
- legální x sociologické pojetí
- objektivní vs. subjektivní pojetí zločinu
- mají všechny zločiny něco společného?

DEBATA DEVLIN VS. HART

- 1957 – UK - doporučení komise ohledně sexuálních aktivit homosexuálů

- Patrick Devlin – role trestního zákona – účelem i ochrana i společnosti

(„veřejná morálka“ ?)

x Herbert Hart – J.S. Mill – princip újmy (harm principle)

- Feinberg – „harmfulness“ x „wrongfulness“

PŘÍSTUPY K CHÁPÁNÍ ZLOČINU

- čin (nebo jeho opomenutí), který způsobuje újmu (*harm*) v situaci, za kterou by zodpovědná osoby/skupina měly být stíhány a potrestány (bez ohledu na právo)
- čin proti zákonům boha
- čin (nebo jeho opomenutí), který je definován právoplatně schválenými zákony národního státu
- zločin a zločinci existují jen, když je veřejná autorita jako taková odsoudí podle přijatých postupů
- zločin jako irelevantní koncept (napojený na existující mechanismy sociální kontroly) x deviace – koncept „vlastněný“ sociologií

HLAVNÍ RÁMCE

- zločin jako sociální konstrukce
- zločin jako produkt náboženské autority / doktríny
- zločin jako odraz zákonností národního státu
- novější koncepty překračující hranici národního státu

KLASICKÉ/PŘÁVNÍ POJETÍ ZLOČINU

- „*an intentional act or omission in violation of criminal law (statutory and case law), committed without defence or justification, and sanctioned by the State as a felony or misdemeanor*“
- co v tomto duchu zločiny spojuje?
- role jednotlivce vs. stát / systémy / právnické osoby
- podmínky odsouzení: chování (*actus reus*) x mysl (*mens rea*)
- role pozitivismu

SOCIOLOGICKÝ OBRAT

- Durkheim: zločin jako normální jev spočívající v sociální struktuře
 - Merton: deviace – rozpor mezi soc. strukturou a kulturou
 - Sellin (1937) – kriminologie se musí vymanit z područí trestního práva
 - „normy chování“ (conduct norms)
 - Sutherland – kriminalita bílých límečků
 - pojmy „social injury“ a „legal sanctions“
 - zahrnuje i porušení občanského práva
- širší právní přístup
- Cohen – teorie kriminálních subkultur

... A ODEZVA

- hlavní kritik – Paul Tappan (1947)
- primát trestního práva definovat zločin
- zločinec – shledán státem vinný za určitý zločin
- toto pojetí nakonec „vítězem“

SOCIOLOGICKÉ POJETÍ ZLOČINU

- změna paradigmatu: etiketní teorie (*labelling approach*)
- kriminalita neexistuje nezávisle na definicích, role trestní justice
- definice kriminality jako politické rozhodnutí – diskursivní moc, konstitutivní funkce
- role médií
- Hulsman (1986)
 - ontologická realita zločinu nebyla zpochybněna
 - zločin jako produkt kriminální politiky x objekt
 - role systému trestního práva na definici (dělbá práce, profesionalizace...)

CRIME VS. SOCIAL HARM („BEYOND CRIMINOLOGY“)

- (Hillyard, Tombs 2004, 2007)
- cílem: teoretická soudržnost, představivost, politický vývoj
- válka USA proti terorismu, expanze systémů trestní justice
- zločin jako mýtus, absence ontologické reality
→ jak trestní systém identifikuje zločin?
- důsledky kriminalizace
- heterogenita problémů x jednotná odezva trestního systému (Hulsman)
- role systému kontroly zločinu (*crime control*)
- zločin a politická moc

CRIME VS. SOCIAL HARM („BEYOND CRIMINOLOGY“)

II

- kriminologie a zločin x sociální újma (ublížení)
 - strukturální faktory
 - koncept „harmed community“
 - události, podmínky – postihují osoby v průběhu jejich života
 - fyzické, finanční/ekonomické, emoční a psychologické, kulturní bezpečí
 - cíl – snížit rozsah ublížení lidem
- důsledky:
- opuštění kriminologie?
 - přístup „social harm“ jako hrozba státu?

HUMANISTICKÁ PERSPEKTIVA (KRIMINOLOGOVÉ JAKO OCHRÁNCI LIDSKÝCH PRÁV X STRÁŽCI ŘÁDU)

- Schwendiger H. a Schwendiger J. (1970)
- kritika legalistického pojetí – poplatnost kriminologie státu
- v centru – historicky definovaná práva jednotlivců (rovnostářství) – hierarchie?
- jednatel a možnost se seberealizovat
- role kriminologů – identifikovat porušení těchto práv
- částečné překrytí s tradičním přístupem k zločinu
- imperiální války, rasismus, sexismus... zločiny?
- kriminální společenské systémy
- role sociálních vztahů, které vedou ke kriminálnímu chování

HUMANISTICKÁ PERSPEKTIVA (KRIMINOLOGOVÉ JAKO OCHRÁNCI LIDSKÝCH PRÁV X STRÁŽCI ŘÁDU) II

- paradigma „zdraví“/health (Schwendiger a Schwendiger)
 - x „mučení“/torture (Cohen)
- v liberálních demokraciích?

POUŽITÉ ZDROJE A LITERATURA I

- Cane, Peter. 2006. „Taking Law Seriously: Starting Points of the Hart/Devlin Debate“. *The Journal of Ethics*, Vol. 10, No. 1/2 (Jan., 2006), pp. 21-51.
- Coursera. *Lecture 26 - Lecture 9.1.1: What Can be Criminalized? The Hart-Devlin Debate* (<https://www.coursera.org/learn/political-philosophy-2/lecture/tUrEX/lecture-9-1-1-what-can-be-criminalized-the-hart-devlin-debate>).
- Fisher, Slavomil; Škoda, Jiří. 2009. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada.
- Green, Penny J. and Tony Ward. 2000. „State Crime, Human Rights, And the Limits of Criminology“, *Social Justice*, Vol. 27, No. 1 (79), Race, Class, and State Crime (Spring 2000), pp. 101-115.
- Gřivna, Tomáš et al. *Kriminologie*. 4 vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., pp. 21-35.
- Hillyard, Paddy & Steve Tombs. 2007. „From ‘crime’ to social harm?“, *Crime Law Soc Change* (2007) 48, pp. 9–25.

POUŽITÉ ZDROJE A LITERATURA II

- Hulsman, Louk. 1986. Critical Criminology and Concept of Crime, *Contemporary Crisis*, Vol. 10, No. 3-4, pp. 63-80.
- Matthews, Rick A. & David Kauzlarich. 2007. „State crimes and state harms: a tale of two definitional frameworks“, *Crime Law Soc Change* (2007) 48:43–55.
- Morrisson, Wayne. 2009. „What is Crime? Contrasting Definitions and Perspectives“. In: Hale, Chris et al. (Eds.). *Criminology*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, pp. 3-22.
- Open Yale Courses. 2011, *Lecture 17 - Punishment I [March 22, 2011]* *Philosophy and the Science of Human Nature*, on-line přednáška (<http://oyc.yale.edu/philosophy/phil-181/lecture-17#transcript>).
- Schwendinger Herman and Julia Schwendinger. 1970. „Defenders of Order or Guardians of Human Rights?“, *Social Justice* Vol. 40, Nos. 1–2, pp. 87-117.
- Tsoukala, Anastassia. 2008. *Security, Risk and Human Rights: A vanishing relationship?* CEPS Special Report/September 2008.